

>> Isidre Pallàs.

Fanzines: quan el fan passa a l'acció

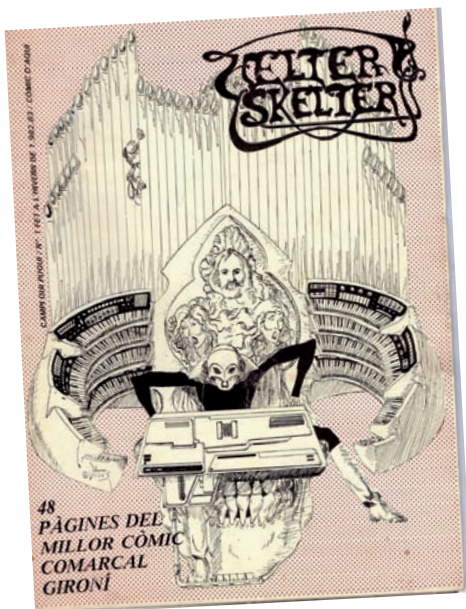
El còmic va ser un element indispensable de les revistes alternatives

Els fanzines són el vehicle d'inquietuds estètiques, filosòfiques i culturals. El seu caràcter irregular i efímer dificulta cartografiar aquests esclats de periodisme subterrani i combatiu. Us proposem una aproximació a aquestes publicacions, impulsades per aficionats amb ganes de dir-hi la seva.

XAVIER CASTILLÓN > TEXT

>> Helter Skelter (1983).

Portada de David Vivó «Vitus».

Per parlar de fanzines fets a Girona, quedo amb Isidre Pallàs en un vaixell oceanogràfic amarrat al port de Barcelona mentre la seva tripulació té uns dies lliures. L'Isidre el vigila. Sempre ha estat una ànima lliure. I contestatària. Porta tota la vida dient el que pensa i actuant en conseqüència. Aquest caràcter combatiu va tenir les seves primeres manifestacions en aquella Girona de fa trenta anys, grisa, burgesa i provinciana, en la qual es començaven a intuir petits canvis i temptatives de rebel·lió i «atacs al sistema».

Un moment decisiu va ser l'ocupació, per part del Col·lectiu Squat, d'una casa deshabitada al carrer Portal Nou del Barri Vell de Girona, el 30 de novembre de

1985. Poques setmanes abans, durant les Fires de Sant Narcís, havia sortit el primer número de *No hi ha crisi... el que hi ha és molt de morro*, un fanzine amb un títol que avui resulta profètic. L'impulsaven ell i Joan «Ninyín» Cardona, futur guitarrista de Sopa de Cabra. Com diu l'Isidre, «el nom no podia ser més curt: no es pot explicar això en menys paraules». A la portada del segon número, hi havia la foto de la casa escollida com a objectiu i el titular «Pel dret a la vivenda, ocupem-la!!». Des de l'editorial s'argumentava: «Cansats ja de rodar pels carrers buits i d'omplir les butxaques dels taverners, i ja que el poder ens segueix ignorant, volem un lloc per poder trobar-nos, parlar-nos, col·locar-nos, tocar, dormir, en definitiva, crear. Aquest lloc no el tenim, no ens el donaran. Per tant, l'ocuparem». La revista incloïa imatges de l'habitatge ja ocupat.

El tercer número de *No hi ha crisi...* es va fer des de la nova redacció, «a la meravellosa casa del Col·lectiu Squat de Girona», un focus d'activisme i creativitat on també van tenir lloc concerts de grups com ara Exterminio, Cap de Turc, Ketama i Copacabana, el qual va aportar components i can-

Durant les Fires de Sant Narcís, va sortir el primer número del fanzine *No hi ha crisi... el que hi ha és molt de morro*, amb un títol que avui resulta profètic

çons al que més tard seria Sopa de Cabra. Els punks del Squat també van muntar el seu propi fanzine, *Hueso Duro*, que acabaria tenint una vida força llarga com a publicació, sobretot musical. *No hi ha crisi...*, en canvi, era un espai més obert, amb escrits de formats i temàtiques diverses (entre els col·laboradors hi havia Jordi Arbonès «Nif», Gerard Quintana, Pau Lanao, Rafel Bosch, Cuco Lisicic o Eudald Carbonell). Inclou documents únics —com la transcripció a mà d'una roda de premsa que Manolo García i Quimi Portet van oferir a Boomerang—, i força còmic i il·lustració de línia underground.

«Publicàvem entre 200 i 300 exemplars de cada número, tot i que d'alguns en vam arribar a fer 500 o 600, i els veníem a mà, a 100 peles o per la voluntat. El preu mínim era res, si no tenies un duro, però d'entrada no el regalàvem. Evidentment, mai no vam intentar fer-hi diners», explica Pallàs. Després de set números, editats entre 1985 i 1986, i quan l'aventura del Squat ja havia acabat, *No hi ha crisi...* va desaparèixer. «Ho vam deixar per cansament. Girona és molt desagraïda», recorda Pallàs, que tot i així va treure a final dels vuitanta un altre fanzine, *Ket Diuen?!*, de dues pàgines i vida breu, per donar veu a moviments socials diversos i a músics com en Ninyín, que ja començava a triomfar amb Sopa, i al qual molts anys després dedicaria un *Ket Diuen?!* especial, en record del seu amic mort i ara instal·lat a Júpiter.

Nascut al Cau del Llop

Cau Còmic / Helter Skelter, una de les primeres revistes de còmics de la qual hi ha constància a les comarques gironines, va sortir a principi de 1983, després d'un llarg procés de gestació col·lectiva i pràcticament assembleària. La publicació estava impulsada per una trentena de dibuixants i guionistes, amb una mitjana d'edat al voltant dels vint anys. Es reunien al Cau del Llop, un bar de Sant Pere de Galligants, a la Girona vella i llavors amb gens de glamur. Allà van estar preparant durant mesos aquesta «publicació estacionària de còmics», que va obrir el seu únic número amb el manifest «histò/èric» de John Sinclair a la nació de Woodstock, que acabava amb un desig de «llibertat, autodeterminació, pau, justícia i igualtat per a tot el món».

Un dels principals temes de debat va ser el nom i, en paral·lel, la línia que havia de seguir la revista. Al final es va decidir que, per reflectir millor les diferents sensibilitats del col·lectiu, tindria dos noms i dues portades diferents en el mateix número. La meitat d'aquelles «48 pàgines del millor còmic comarcal gironí» es van repartir entre la història més clàssica i sovint humorística de *Cau Còmic*, nom que homenatjava el seu lloc de trobada, i el còmic fantàstic i underground de *Helter Skelter*, nom d'una cançó dels Beatles, tot i que les fronteres estilístiques entre tots dos sectors no eren gaire rígides.

>> *Cau Còmic* (1983).
Portada de J. Fernandez.

>> A l'esquerra, vinyeta d'Albert Bosch. *Helter Skelter* (1983).
A baix, *Lubric Cronic* (1983).

Cau Còmic / Helter Skelter, una de les primeres revistes de còmics de la qual hi ha constància a les comarques gironines, va sortir a principi de 1983

JOAN COMALAT

>> **Enric Marquès** presenta el *Cau Còmic / Helter Skelter* el dia 1 de febrer de 1983.

>> **A la columna de la dreta**, *El Llibre de la Selva* (abril 1986). A baix, *Retallable de Quim Nadal*. *El Caciqüe* (octubre 2002).

La revista, que es venia per 125 pessetes al Cau del Llop i a la Llibreria Montseny de Santa Eugènia de Ter, va tenir el suport del *Punt Diari* —de fet, la composició i els fotolits es van fer als seus tallers— i de diversos programes de ràdio de les emissores locals, com ara *Tocatta Sniff*. Al seu voltant es va crear un microclima molt especial, que va culminar l'1 de febrer del 1983 amb la presentació del primer número, a càrrec de l'artista Enric Marquès. Segons Marquès, la revista era filla d'una nova concepció del còmic sorgida «del feminisme, de la marginació, del porno dur i del rock, del subconscient individual i col·lectiu, de la corrupció dels poders, d'un romanticisme cal·ligràfic neomodernista, de la més pura ferocitat expressionista. I de tots els fantasmes, obsessions, frustracions, neures i fàstics que es vulgui».

Tota aquesta empena inicial no va tenir continuïtat. Tot i que es van preparar els continguts del segon número, no va arribar a sortir mai per problemes econòmics. En tot cas, s'ha de remarcar que van ser uns pioners de les llicències lliures i del *copyleft* molt abans d'Internet: «Recomanem la reproducció total o parcial sense l'autorització de ningú», s'afirmava en els crèdits de la revista, que va publicar còmics de David Vivó, Víctor Sanvicens, Sebastià Roig, Jordi Pla, Josep Admetlla, JAP, Albert Bosch i altres dibuixants.

Des de la Selva al món

La primavera de 1986 sortia al carrer el primer número de *El Llibre de la Selva*, una publicació de «còmic català» nascuda a la comarca de la Selva, gràcies a un col·lectiu de joves dibuixants amateurs d'Arbúcies, Breda i Sant Hilari Sacalm, tot i que es va obrir de seguida a col·laboradors d'altres punts de les comarques gironines. En aquesta revista, hi van publicar alguns dels seus primers treballs Ricard Dilmé (*Torna Serrallonga 1640*) i Quim Bou. Aquest darrer també havia col·laborat durant aquella època iniciàtica en altres fanzines com ara *Visca la Xisca!* i *Heròmic*, una revista que va crear el 1985 amb dos companys de la Salle de Girona, Francesc Lluís Rodríguez i Quim Solà-Morales.

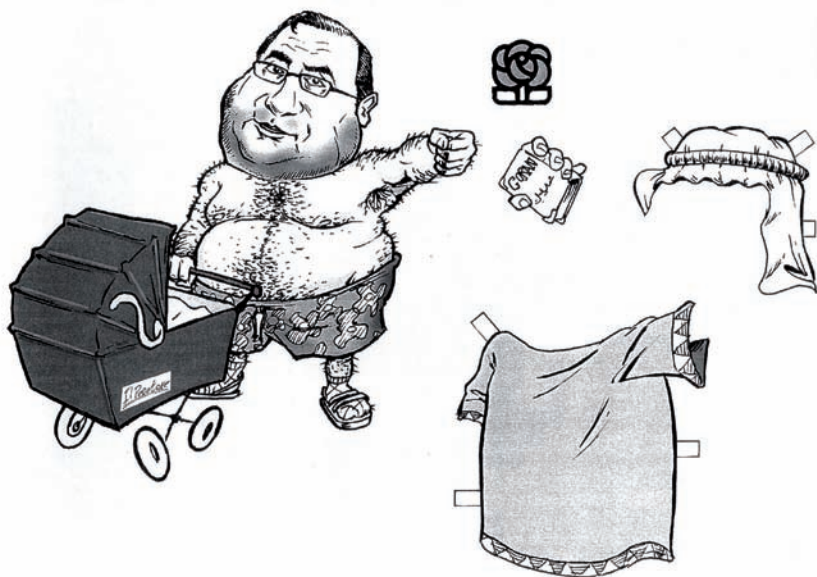
Durant la dècada que va estar dirigint uns tallers de còmic al Centre Cívic de Sant Narcís de Girona (1995-2005), Quim Bou publicaria una sèrie de fanzines amb els treballs dels alumnes. Un d'aquests alumnes va ser el figuerenc Carles Ponsí, que també es dedicaria professionalment al còmic i la il·lustració.

Lubricitat banyolina

Lubric Cronic —fanzine de còmic i rock— va sorgir a Banyoles la tardor del 1983. Se'n van publicar cinc números, impulsats per joves que estudiaven a l'institut Pere Alsius. *Lubric Cronic* va ser una bona i, com sempre, efímera mostra de l'activa escena cultural i musical alternativa banyolina, com ho va ser també molts anys després *Green*

Recortables EL CACIQUÉ

Colecciona nuestros muñequitos y sus ropitas

En aquesta revista —El Llibre de la Selva— hi van publicar alguns dels seus primers treballs Ricard Dilmé (*Torna Serrallonga 1640*) i Quim Bou

Onions per a l'escena *hardcore* de Sant Feliu de Guíxols. *Lubric Cronic* va publicar entrevistes a grups tan destacats com Golpes Bajos i The Chameleons, o a dibuixants de còmics com Montesol.

Com explicava un membre del col·lectiu, Rosky Ros, editar i distribuir la revista els representava un esforç econòmic i d'implicació personal tan important —van començar amb fotocòpies, però els dos últims números els van portar a la impremta—, que el projecte no va poder resistir gaire més temps.

Un puzzle polièdric

Seguir la pista dels fanzines i les publicacions alternatives no és fàcil, per la seva mateixa naturalesa i perquè hi ha poques persones —ja no diguem biblioteques o institucions públiques— que hagin preservat aquestes revistes de tiratges reduïts i existència atzarosa. Alguns exemplars els guarden activistes amb memòria, com ara Manel Mesquita —quan el truco per demanar-li assessorament, el trobo al vaixell de l'Isidre: al final, tot lliga—. Parlem de fanzines com *Llamp de Llamp*, *La Cicatriz* —fet a finals dels vuitanta pels interns de la presó de Girona—, *L'Apuntenca*, revista de l'associació que gestionava la sala La Pontenca, al Pont Major, i d'altres publicacions més recents com ara *Córnea...* Un altre cas notori de premsa autogestionada i combativa va ser *El Cacique (Revista secreta de la ciudad de Girona)*, apareguda el 2002 sota la direcció de César Galiano, en un nou intent per desestabilitzar amb humor l'etern immobilisme gironí. No ho van aconseguir, però s'ho van passar molt bé, que és el que importa en aquests casos.

Xavier Castellón és periodista.

<< Vinyeta d'Oskar Ramone. Hueso Duro, núm. 8.

JOAN COS: PINZELADES D'HUMOR BLANC

Joan Cos (1931-1994) va néixer a Espolla, a l'Alt Empordà. Va ser un creador que va conrear diverses manifestacions artístiques, com la pintura, la il·lustració, la caricatura i també la historieta. A finals dels anys seixanta, Cos va aterrar al *TBO*, just en uns moments en què la revista buscava la seva identitat mentre les publicacions de Bruguera començaven a monopolitzar el mercat. Hi va arribar amb un humor blanc i enginyós, que encaixava amb els plantejaments d'una revista que es va mantenir amb notable dignitat en el panorama editorial al llarg de més de vuitanta anys.

Amb un estil gràfic deutor de les creacions clàssiques de Benejam —especialment del seu personatge *Melitón Pérez*— i de les aportacions innovadores de dibuixants com Muntañola, que ell filtrava amb el seu talent personal, Cos es va trobar molt a gust en les historietes curtes, de tres o quatre vinyetes, que, sense un personatge fix, li permetien desenvolupar amb habilitat les situacions còmiques que caracteritzaven les seves aportacions.

Joan Manuel Soldevilla, és estudiós del còmic

IMATGES DEL BISEMANARI HORA NOVA (ACAE)

